

Posudek oponenta disertační práce Tomáše Bandžucha
“Německé státoprávní projekty v českých zemích na podzim 1918”
předkládané v roce 2017 na Ústavu politologie FF UK

I. Stručná charakteristika práce

Předkládaná práce se detailně věnuje genezi projektů směřujících k rozdělení historických českých zemí na nacionálním principu již od poloviny 19. století, její těžiště spočívá ve sledování a analýze některých aspektů vyhlášení, realizace a zániku dvou německých provincií na konci první světové války, a sice Deutschboehmen a Sudetenland. Tato volba, či zúžení, je dostatečně zdůvodněno, neboť ostatní dvě vyhlášené provincie se projektovaly jako nové součásti rakouských historických zemí. Doktorand se věnuje především správnímu aspektu formování nových útvarů, jejich politickému, zahranicněpolitickému a částečně i ekonomickému kontextu.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Práci jako celek považuji za přínosné a přehledné zpracování některých aspektů problematiky německých provincií v období rozkladu habsburské monarchie a vzniku Československa. Její těžiště stojí na neopozitivistickém historickém přístupu spíše než na politologickém. Doktorand, který má historické školení, přistupoval k dané problematice s prizmatem historického výzkumu a shromažďování informací, což je při ne zcela obecné znalosti dané problematiky jistě i přínosné, na druhou stranu postrádám kladení obecnějších či ideových otázek, které by se k danému tématu nabízely.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

1. Struktura argumentace.

Autorovým cílem bylo na základě již leta trvajících výzkumu různých aspektů dané problematiky předložit souhrnnější a do historického kontextu zasazené přiblížení geneze a praktické realizace projektu vytvoření samostatných německojazyčných území, k nimž došlo na podzim roku 1918. Tento projekt pracoval s vizí práva na sebeurčení národů až do krajních důsledků, tj. s rozbitím historických zemí a vytvořením buď samostatné entity, nebo připojení k německému Rakousku, nebo k Německu, ev. s dalšími alternativami, které se na zlomu věků jeví jako nosné. Přínosem práce bezpochyby je nastínění jak praktického průběhu vzniku těchto provincií, tak rozvinutí výše uvedené palety možností. Tomáš Bandžuch svůj výklad uvozuje genezí problému, jež se mu nakonec rozrostla přibližně na čtvrtinu celého textu. Domnívám se, že je to v podstatě adekvátní, neboť bez této geneze se nám bude jevit myšlenka německých provincií až fantasmagoricky. V celkovém přehledu poněkud zapadla otázka „punktací“, které měly na české politické scéně nedozírné následky. Stejně tak považuji za poněkud sporné tvrzení, že „jaro národů“ přálo i v našich zeměpisných šířkách tak výrazně rozbití, resp. zavržení historického státního práva.

Autor velice dobře zachycuje správní vývoj na daném území, daří se mu také demonstrovat jasnou artikulaci předválečných a válečných představ o uspořádání nových poměrů na německé straně. Již pouhé toto nastínění dává prostor pochopit motivaci českých politických elit a rezistence v průběhu války a krátce po ní, byť autor zde žádné explicitně formulované závěry neprezentuje pro jednu ani pro druhou stranu. V textu postrádám nastiňování určitých problémů, které s předmětem práce bezprostředně souvisejí. Jednak je to ptaní se po identitě českých Němců/německých Čechů, hlubší zamyšlení, než jak je prezentuje T. Bandžuch, by zde bylo zcela určitě namístě. Autor na druhou stranu

velmi dobře poukazuje na některé symbolické projevy, především ve vztahu k zemskému/státnímu znaku. Dále by stála za hlubší rozbor otázka relace historického státního práva a přirozenoprávního přístupu. Československý hybrid, v jehož vínku Masaryk nakombinoval oba přístupy, měl své výhody, ale také otevíral Pandořinu skříňku různých ohrožení. To, že se těsně po válce československé zahraniční politice podařilo vytěžit výhody z obojího přístupu, lze těžko vyložit jinak, než dobovým kontextem, kontextem války vyhrané na straně jedné a prohrané na straně druhé. Osobně mám pocit, že tento kontext, kontext války, jejího průběhu a toho, jak dopadla, není v textu příliš akcentován. Stejně tak za artikulaci by jistě stál problém vytváření nových státních hranic na základě etnickém bez kombinace s historickými argumnty v situaci, kdy etnický parametr vykazuje značnou dynamiku a mnohdy nejednoznačnost. V této souvislosti se domnívám, že otázka hraničářů, která již na konci 19. století disponovala mimořádnou mobilizační silou, je ze strany autora i heuristicky podceněna.

V práci postrádám větší komparaci s obdobnými případy, byly-li. Dosavadní Střední Evropa byla na sklonku války v rozkladu jako celek, zcela jistě nebyla výše sledovaná otázka nebo její variace jen českým speifikem. Ani oblast zcela bez bezprostřední návaznosti na mateřské území nebyla nemožným řešením. I zde se domnívám, že není možné odhlédnout od aspektu, že pravdu má povětšinou vítěz. Tomáš Bandžuch konstatuje v textu správně, že německé provincie nebyly schopny zajistit základní parametry pozitivního rozvoje na svém území – jednalo se o otázku dopravní infrastruktury, bezpečnosti, zásabování atd. Jen stěží je možno kritizovat pražský Národní výbor za to, že nehodlal pozitivně přispět k stabilizaci poměrů v pohraničí ve prospěch secesionistických projevů. Správně doktorand poukazuje, že to byly především německé podnikatelské kruhy v Praze i v pohraničí, které na tuto nezbytnou „realitu života“ poukazovaly a pro které byla otázkou stěžejní. Nikde v práci se však neobjevuje zmínka o tom, jakou otázku hrála židovská etnicita řady německých podnikatelů a poukazuje-li autor na specifika v přístupu pražských Němců k Masarykovi, ani zde se nezamýšlí nad etnickým složením těchto německy hovořících Pražanů.

Pokud přistupuje T. Bandžuch k práci spíše historicky, byla by jistě relevantní otázka po informovanosti představitelů německých provincií, jaký byl jejich přehled o tom, jaká řešení čekají Střední Evropu s ohledem na výsledky války. Česká politická elita po návratu špiček Národního výboru ze Ženevy na počátku listopadu 1918 získala ucelenější zahraničněpolitický vhled na celou problematiku, jak tomu bylo na straně německé? Otevřenost v řešení přilnutí buď k Německu nebo Rakousku je nutné považovat za značně optimistickou vizi, pracovalo se ještě s nějakými jinými? (Vyjma striktního odporu k tomu, že pod českou „nadvládou“ nikdy...)

2. *Formální úroveň práce*

Práce je po formální stránce na solidní úrovni, po jazykové stránce výborná (chybné jsou jednotliviny – Taaffe, Sedmíhradsko). Otázku označení Němců z Čech vyřešil autor jednoznačně, což vysvětlil v úvodu práce, byl si dobře vědom problémů, které právě v této záležitosti nastávají. Považovala bych za vhodné vložit mapové přílohy přímo do textu, domnívám se, že by to velmi prospělo názornosti a pochopení řady problémů. Formálně členěná je práce přehledně, struktura užívaná pro Deutschboehmen je přejata i pro Sudetenland, byť z hlediska rozsahu zde – ovšem z pochopitelných důvod – panuje disproporce.

Pečlivost zpracování se bohužel netýká seznamu pramenů a literatury. Zde se nejenže mění tisk z oboustranného na jednostranný, ale seznam očividně neprošel jazykovou ani technickou redakcí, občas jsou v něm i faktické chyby.

3. *Práce s prameny či s materiálem*

Autor se ve své práci opírá především o odbornou literaturu, editované prameny, některé dobové tisky a denní tisk. Zcela absentují archivní prameny, což by u práce politologické patrně nevadilo, u práce,

kteřá vykazuje tolik rysů disertace z oboru historie, je to překvapivé. V úvodních pasážích bych uvítala obširnější rozbor pramenů a literatury s kritickým zhodnocením, především pak také reflexi práce s tiskem a stenoprotokoly. Pokud se týká denního tisku, jeho soupis je sice obširný (a bez vymezení let, či čísel), reálně však mám dojem, že autor rešeršoval 2, maximálně 3 tituly. Nepochopitelná je pro mne absence prací Jana Křena, chybí mi i některé další syntetizující tituly. Především pro kapitolu Sudetenland není autorova heuristika příliš široce rozkročena.

4. *Vlastní přínos*

Tomáš Bandžuch vytvořil přehlednou práci mapující vznik a existenci dvou německých provincií roku 1918. Jeho práce představuje řadu parametrů tohoto státoprávního pokusu, dává reálnou představu o pokusu o výstavbu těchto uskupení s dlouhou genezí, ale jepičím životem. Autor téma spíše popisuje a snáší k němu argumentaci z různých zdrojů, než že by sám formuloval výrazné hypotézy. Patrně se nechtěl pouštět na led, který se mu z různých důvodů zdál příliš tenký.

IV. **Dotazy k obhajobě**

Ráda bych se autora zeptala, čím si vysvětluje, že jak na české, tak na německé straně převrat na podzim roku 1918 –doba revoluce- vygeneroval do čela vůdce, kteří pocházeli především z nesocialistického prostředí, jak je možné, že bylo zastoupení socialistů poddimenzováno, že si nechali, řečeno s Rudolfem Bechyněm, „revoluci ukrást“.

Druhá má otázka směřuje ke komparaci – ráda bych se zeptala, jaké praktické rozdíly a důsledky plynuly z toho, že představitelé Deutschboehmen měli za partnery přímo pražské centrální instituce, kdežto elity Sudetenland jednaly s místními činovníky, nikoli na nejvyšší úrovni.

V. **Závěr**

Předložená disertační práce **splňuje** požadavky kladené na disertační práci, a proto ji **doporučuji** k obhajobě a v předběžně ji klasifikuji jako **prospěl/a**.